

# עזמק הפשט עיונים צרש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך יג

פ' בהעלותך

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

08-6882799 / 050-4125205

או במייל: [rizz@neto.bezeqint.net](mailto:rizz@neto.bezeqint.net)

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות



## תוכן העיונים

(א) "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם גו'" (י, י) - ומפרש רש"י "בקרוב צבור הכתוב מדבר". כיצד מוכח זה מהפשט? / אליבא דרש"י, "יום שמחתכם" הוא יום נצחון המלחמה, שמחת הציבור - ולכן גם "עולותיכם" ו"זבחי שלמיכם" הם של הציבור / ביאור המשך הכתובים בעבודת ה'

(ב) על סיום הפסוק "וביום שמחתכם גו'" (י, י), שבו נאמר "אני ה' אלקיכם" - מפרש רש"י: "מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות" / מנין למד רש"י חידוש זה, ולמה לא פירש את "אני ה' אלקיכם" באותה דרך שבה פירש במקומות אחרים / ביאור שני הסדרים שמצינו בענין "מלכיות, זכרונות ושופרות" - האם ההתחלה היא מ"שופרות" או מ"מלכיות"



**”וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר  
אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה’  
אלקיכם ונושעתם מאויביכם. וביום שמחתכם  
ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם  
בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם  
והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם אני ה’ אלקיכם”  
(י, ט-י)**

**על עולותיכם - בקרבן לצור הכתוב מדבר:**

במפרשי רש"י למדו<sup>1</sup>, שנתכוון רש"י לדברי חז"ל בספרי על אתר<sup>2</sup> - שלמדו היקש  
בין "עולותיכם" ל"זבחי שלמיכם":

כשם ש"עולה" היא קדשי קדשים - אף ה"שלמים" הנזכרים כאן הם קדשי קדשים,  
והיינו שלמי ציבור (ולא שלמי יחיד שהם קדשים קלים);

ומעתה לומדים לאידך גיסא - שכשם ש"זבחי שלמיכם" איירי בשלמי ציבור דוקא,  
כך "עולותיכם" מדבר "בקרבן צבור" (ולא בעולה של יחיד).

[ובלשון השפתי חכמים:

"מדכתיב 'על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם', והוקש שלמים לעולה, דכל עולה קדשי קדשים  
היא, ושלמים מקצתן קדשי קדשים ומקצתן קדשים קלים, כגון שלמי ציבור הם קדשי קדשים

1. רא"ם. גור אריה. ועוד.

2. וכן בש"ס (ערכין יא, סע"ב).

ושלמי יחיד קדשים קלים, לכך הוקש שלמים לעולה - מה עולה אינו אלא **קדשי קדשים**, אף שלמים אינו אלא **קדשי קדשים**, דהיינו שלמי ציבור;

והדר ילפינן עולה משלמים - מה שלמים שהיא קדשי קדשים הוא **קרנן צבור**, דאי אתה מוצא קדשי קדשים בשלמים אלא בקרבן צבור, אף עולה מדבר **בקרנן צבור**].

אמנם קשה לפרש כן בפשט דברי רש"י, שהרי דרכו של רש"י לפרש בעצמו הנוגע ל"פשוטו של מקרא" ואינו סומך על המבואר בגמרא ובמדרשי חז"ל;

ובנידון דידן, אם אכן כוונת רש"י לומר שלומדים בהיקש, היה לו לפרש פרטי ההיקש (ולכל הפחות היה לו לציין: "כדאיתא בספרי", וכיוצא בזה) - ומזה שסתם רש"י ולא פירש, משמע שפירושו מיוסד בפשט הכתוב גופא, וכדלקמן.

## "וביום שמחתכם - ובמועדיכם": מה ההבדל?

ויובן בהקדים:

מצינו כמה פעמים בדברי רש"י על התורה שכותב "איני יודע" על פרט מסויים במקרא<sup>3</sup> - והיינו, שאין ביד רש"י לבאר פרט זה בדרך הפשט, "פשוטו של מקרא".

[דנה, בחלק מאותן מקומות ישנם על אתר מדרשי חז"ל, וא"כ למה אין רש"י מציין אליהם אלא כותב "איני יודע"?

ועל כרחנו, שבמקומות אלה אין מדרשי חז"ל מתאימים כלל בדרך הפשט, ולכן כותב רש"י ש"אינו יודע" **איך ליישב הפשט**, אף שבוודאי ידע ממדרשי חז"ל].

ומזה מובן, שבכל מקום שרש"י לא כתב "איני יודע" - הרי שהענין מוסבר ומובן בדרך הפשט; ואם רש"י בעצמו אינו מפרש הענין, מסתבר שסמך על התלמיד שיבינו בכחות עצמו מתוך הפשט ולכן לא חש לפרשו.

ובכתוב דידן, לכאורה שתי התיבות הראשונות אינן מובנות בדרך הפשט - למה הכוונה באומרו "וביום שמחתכם"?

3. כגון פרש"י תולדות כח, ה.

4. וראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2. וש"נ.

בחזקוני כתב: "ביום שמחתכם דהיינו במועדיכם". אמנם קשה להעמיס כן בלשון הכתוב, שכתב "ובמועדיכם" כענין בפני עצמו ובוא"ו המוסיף, ומכאן שאין "מועדיכם" שווה ל"יום שמחתכם".

בספרי אמרו: "וביום שמחתכם - אלו השבתות". אבל חידוש גדול הוא לפרש כן פשט הכתוב, שהרי לא מצינו ענין השמחה בשבת, עד כדי כך שיהא נקרא "וביום שמחתכם" סתם; מה גם שהתיבות "יום שמחתכם" באים כאן בסמיכות ל"מועדיכם" - ואיך אפשר לומר שיום השבת נקרא "יום שמחה" בהשוואה להמועדים, שבהם מפורש<sup>5</sup> "ושמחת בחגך"?

## דין נצח!

והנה, רש"י לא פירש כאן מאומה, וגם לא כתב "איני יודע" - ומזה מובן שסמך על התלמיד שיבין הכתוב פשוטו כמשמעו:

בפסוק שלפני כן נאמר - "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם";

ומה שנאמר "וביום שמחתכם" - בא בהמשך לזה: לאחר ש"נושעתם מאויביכם" תעשו יום שמחה על נצחון המלחמה, להודות ולהלל להקב"ה על ישועתכם, ואז "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם".

[וכן פירש הראב"ע: "ששבתם מארץ אויב, או נצחתם האויב הבא עליכם, וקבעתם יום שמחה כימי פורים כו"'].<sup>5</sup>

ומעתה מובן בפשטות ההכרח של רש"י לפרש ש"בקרבת צבור הכתוב מדבר":

כיון שכל הדברים והימים שבכתובים אלה ("כי תבואו .. בארצכם .. ונושעתם .. וביום שמחתכם") עניני ציבור הם - מובן שגם המשך הכתוב, "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", מדבר בקרבן שמביא הציבור כולו.

ולהוסיף, שלדרך זו מובן שגם "זבחי שלמיכם" מדבר "בקרבן צבור" דוקא; ובזה יומתק לשון רש"י, שלא כתב בקיצור "בקרבן צבור", אלא הוסיף והדגיש "(בקרבן צבור) הכתוב מדבר" - להורות לנו, אשר (אף שהעתיק רש"י ב'דיבור המתחיל' רק את תיבות "על עולותיכם", הרי) באמת כללות הכתוב, גם התיבות "זבחי שלמיכם", מדבר "בקרבן צבור". וק"ל.

## "מלחמה בארצכם" - בבית הכנסת

ויש להוסיף ולבאר המשך הכתובים בעבודת ה':

"כי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם" - רומז על מלחמת האדם עם היצר הרע, ש"אין לנו צר הצורר כמוהו"<sup>6</sup>. ובפרט בשעת התפילה, שהתפלה נקראת "שעת קרבא"<sup>7</sup>, כי אז היצר הרע בא ללחום ולבלבל האדם במחשבות זרות כו';

"והרעותם בחצוצרות" - העצה היעוצה לנצחון המלחמה היא להריע בחצוצרות, ובעבודת האדם היינו: לב נשבר ונדכה, ביטול והכנעה, שיתחנן לפני הקב"ה שירחם עליו ויצילו מ"מים הזידונים"<sup>8</sup>. ועל ידי זה -

"ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם".

אמנם יכול האדם לחשוב - עבודה זאת מוכרחת בתחילת וראשית העבודה, כשיצרו בתקפו ומתגבר עליו; אבל לאחר נצחון המלחמה והישועה מהיצר, וכבר הגיע לעבודה מתוך דעת ותענוג, עתה אינו מוכרח הביטול וההכנעה. ועל זה ממשיך הכתוב:

"וביום שמחתכם" - גם לאחר נצחון המלחמה, בעת הקרבת הקרבנות להתקרב אל ה', צריך לקיים בעצמו "ותקעתם בחצוצרות" - גם אז צריך להיות הביטול וההכנעה<sup>9</sup>.

6. לשון השל"ה בפרשתנו.

7. כמבואר בכ"מ. וכגון לקו"ת פ' תצא - לה, ג. לה, ג.

8. ראה תניא ספכ"ח.

9. וראה של"ה שם: "לא די בקרבן, רק שצריך להתעורר בתשובה, וכן ביום שמחתכם .. כי השמחה קרוב להביא את האדם לידי בעיטה".

ובפרטיות יותר מורה הכתוב את סדר העבודה:

**"על עולותיכם"** - ראשית כל צריכה להיות העבודה ד"עולה", שהיא כולה "כליל לה", והיינו עבודת התפילה שהאדם עולה ומתדבק בהקב"ה; ורק אחר כך<sup>10</sup> "ועל זבחי שלמיכם" - קרבן שלמים, שיש בו חלק לבעלים, מתאים לעבודת האדם בעת עסקו בצרכיו הגשמיים במשך כל היום, שאז צריך להיות "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"<sup>11</sup>.

[ולהוסיף, שגם לפירוש זה שהכתוב מדבר בעבודת **כל יחיד** - מתאימים דברי רש"י ש"בקרוב צבור הכתוב מדבר", שיש בזה הוראה לאדם שכדי שהתפלה שלו תהיה "רצויה יותר לפני המקום"<sup>12</sup>, הרי זה כשהוא כולל עצמו **עם הציבור**].

(חלק יג - בהעלותך א)

10. שהרי אסור לאדם להתעסק בצרכיו קודם התפילה - שו"ע או"ח ספ"ט.

11. כפס"ד השו"ע - או"ח סי' רלא.

12. ל' שו"ע אדה"ז סי' צ סי"א.

# ב

**"וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם  
ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי  
שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם אני ה'  
אלקיכם" (י, י)**

**אני ה' אלקיכם - מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות  
ושופרות, שנאמר 'ותקעתם' - הרי שופרות, 'לזכרון' -  
הרי זכרונות, 'אני ה' אלקיכם' - זו מלכיות וכו':**

כשלומדים דברי רש"י לפום ריהטא, נראה שמפסוק זה - שנאמר בו (א) "ותקעתם"  
(ב) "לזכרון" (ג) "אני ה' אלקיכם" - למדים את סדר התפלה בראש השנה, שאז  
אומרים (א) "שופרות" ("ותקעתם") (ב) "זכרונות" ("לזכרון") (ג) "מלכיות" ("אני ה'  
אלקיכם").

אמנם כד דייקת שפיר, קשה על כך:

(א) רש"י מעתיק ב'דיבור המתחיל' רק את התיבות "אני ה' אלקיכם", ומשמע שבא  
לפרש תיבות אלו בלבד (ולא את התיבות שלפניהם - "ותקעתם", "לזכרון").

(ב) בפרשת אמור, על הפסוק<sup>13</sup> "זכרון תרועה" הנאמר לגבי ראש השנה, מפרש רש"י  
"פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" - אולם כאן שינה וכתב סתם "זכרונות ושופרות",  
ומשמע שאין כוונתו לאמירת הפסוקים.



## השכר כבר שולם; מה עכשיו?...

ויובן בהקדים:

ידועה דרכו של רש"י לפרש "פשוטו של מקרא", ואין ענינו ללמד ההלכות הנדרשות מהפסוק אלא במקום שדרשת חז"ל מוכרחת להבנת פשט הכתובים.

ובכן, בנידון דידן הרי הפסוק מובן פשוטו כמשמעו, שיש לתקוע בחצוצרות, ועל ידי יהיו נזכרים לפני ה' - ותו לא מידי;

מה טעם נדרש רש"י להעמיס כאן הלכה מיוחדת של "מלכיות, זכרונות ושופרות"? וכי מה יחסר בהבנת הפשט בלעדי דרשה זו?

אלא שבאמת לא נתכוון רש"י להוציא את הפסוק מידי פשוטו: ציווי לבני ישראל שיתקעו בחצוצרות ועל ידי זה יהיו נזכרים לפני ה'. ולכן לא פירש רש"י מאומה על התיבות "ותקעתם בחצוצרות .. והיו לכם לזכרון" - כי מובנים הם כפשוטם.

וזהו שרש"י מדייק ואינו כותב "פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" (כמו שכתב בפ' אמור, כנ"ל) - כי אכן הפסוק כאן מדבר על תקיעה בחצוצרות כפשוטה ועל זכרון לפני ה' כפשוטו, ולא על אמירת פסוקים!

אמנם כאשר הגיע רש"י לסיום הפסוק, "אני ה' אלקיכם" - הוקשה לו, שלכאורה תיבות אלו מיותרות:

פירוש תיבות אלו ידוע כבר ממה שכתב רש"י כמה פעמים, שבזה מודיע הקב"ה את כחו לתת שכר - "נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפניו" (כלשון רש"י בתחילת פ' וארא. ורש"י ממשיך שם: "ובלשון זה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות"<sup>14</sup>).

ולכאורה גם כאן מן הראוי לפרש כן, שהקב"ה מודיע "אני ה' אלקיכם" - שהוא "נאמן לשלם שכר" על זה שמקיימים את המצוה "ותקעתם בחצוצרות".

14. וראה גם רש"י אמור כג, כב. וראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ב ע' 83 ושם בהערות 5-6.

אך בעניננו אין בכך חידוש, כי תוכן זה ממש מפורש הוא בפסוק שלפניו: "וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאויביכם" - כלומר, שבזכות זה שתריעו בחצוצרות תקבלו שכר: ישועה מהאויב;

[ומה שנאמר "וביום שמחתכם" - בא בהמשך לזה: לאחר ש"נושעתם מאויביכם" תעשו יום שמחה על נצחון המלחמה, להודות ולהלל להקב"ה על ישועתכם, ואז "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם"<sup>15</sup>].

ובכן, לאחר שבפסוק הקודם מפורש שהקב"ה משלם שכר ("והרעותם בחצוצרות .. ונושעתם מאויביכם") - איזה חידוש יש בתיבות "אני ה' אלקיכם", שגם על "ותקעתם בחצוצרות" ישלם שכר?!

וזהו שמפרש רש"י שהיתור של "אני ה' אלקיכם" הנאמר כאן בא ללמד הלכה. ולכן מדייק בתחילת פירושו וכותב - "מכאן למדנו", היינו שאינו בא לפרש פירושן של התיבות "אני ה' אלקיכם" (שפירושן כפשוטן), אלא לפרש הנלמד מהן.

## סוף הפסוק - בתפלה תחלה

ומהו הלימוד - "מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות":

בזה שהכתוב מוסיף כאן "אני ה' אלקיכם", מלמדנו שכאשר יש תוכן של שופרות וזכרונות, צריך לצרף עמהם גם תוכן של מלכיות.

כלומר: כשם שבפסוק זה שנאמר בו "ותקעתם" - תוכן ענין השופרות, ו"לזכרון" - תוכן ענין הזכרונות, מוסיף ואומר "אני ה' אלקיכם" - דהיינו מלכיות, הרי כמו כן בכל פעם שצריך להיות "זכרונות" ו"שופרות" (בין כפשוטו, כבגידון דידן, ובין כשהמדובר באמירת פסוקים בראש השנה) יש לצרף עמהם גם "מלכיות".

[וכעין זה פירש בבאר בשדה:

15. כן הוא פירוש הכתוב לפי פשוטו, וכפי שפירש הראב"ע. וראה משנ"ת בארוכה לעיל סימן א' - שגם אליבא דרש"י כן הוא.

"דייק רבינו לכתוב 'מלכיות עם זכרונות ושופרות' (ולא כתב 'מלכיות וזכרונות ושופרות') - משום דזכרונות ושופרות לאו מהך קרא שמענו, דהך קרא לא בראש השנה מיירי.. אלא זכרונות ושופרות ילפינן מדכתיב בראש השנה 'זכרון תרועה', ולא הוזכר שם מלכיות; ולמדנו מהכא, דכי היכי דהכא נזכר שופרות וזכרונות ואיכא מלכיות בהדיהו - הכי נמי גבי ראש השנה, דאיכא זכרונות ושופרות, בעי גם כן מלכיות בהדיהו".

אך עדיין יכול "תלמיד ממולח" להקשות<sup>16</sup>: סוף סוף, כיון שמכאן למדים (גם) על אמירת ה"מלכיות" בראש השנה - מדוע הסדר בראש השנה הוא שמקדימים את ה"מלכיות" לכל לראש, בשעה שהכתוב כאן מאחר את ענין ה"מלכיות" לסוף הפסוק ("אני ה' אלקיכם")?

ובאמת שאין זו קושיא ממש ב"פשוטו של מקרא", ולכן אין רש"י צריך ליישבה בפירושו; אמנם רומז רש"י לישוב קושיא זו - והוא על ידי מה שמוסיף בסוף פירושו הציון "וכו", שהכוונה בזה היא להמשך דברי הספרי על אתר, וזה לשונו:

"אם כן מה ראו חכמים לומר מלכיות תחילה ואחר כך זכרונות ואחר כך שופרות? - המליכהו עליך תחילה, ואחר כך בקש רחמים מלפניו כדי שתזכר לו, ובמה בשופר".

## "סולם מוצב ארצה - וראשו מגיע השמימה"

ויש להוסיף ולבאר, בפנימיות הענינים, הטעם לשינוי זה שבין הסדר בתפלת ראש השנה (מלכיות, זכרונות ושופרות) - להסדר כפי שלומדים מהכתוב כאן (שופרות, זכרונות ומלכיות):

מבואר בתורת הסוד<sup>17</sup>, שמלכיות זכרונות ושופרות הם שלושה מדריגות מלמטה למעלה: "מלכיות" מורה על מדריגה באלקות השייכת לעולמות התחתונים ("מלכות"), "זכרונות" מורה על מדריגה נעלית יותר ("זעיר אנפין"), ו"שופרות" על מדריגה נעלית עוד יותר ("בינה").

16. וראה גם מה שכתבו במשכיל לדוד ובאר בשדה.

17. ראה סידור האריז"ל תפלת מוסף דראש השנה. פרי עץ חיים שער כו פ"ה. מאמר ד"ה 'זה היום תחלת מעשיך' תשמ"ב ס"ח ובהנסמן שם.

ובהתאם לזה:

בתורה, שענינה המשכה מלמעלה למטה - מובאים הענינים בסדר יורד, מלמעלה עד למטה: בתחילה נמשכת מדריגת "שופרות" הנעלה ביותר ("ותקעתם"), לאחר מכן יורד ל"זכרונות" ("לזכרון"), ועוד יותר ל"מלכיות" ("אני ה' אלקיכם");

אולם בעבודת האדם בתפילה, שענינה העלאה מלמטה למעלה - האדם מתחיל מלמטה ומתעלה עוד ועוד - הסדר הוא הפוך: מתחילים מהדרגא היותר קרובה להשגה, "מלכיות", אחר כך מתעלים עוד יותר ל"זכרונות", ועד שמצליחים להגיע לתכלית העילוי של "שופרות".

ויהי רצון שבקרב יקויים בנו "ונושעתם מאויביכם" בשלימות, בקיום היעוד "תקע בשופר גדול לחרותנו" במהרה בימינו, "והיתה לה' המלוכה" - אמן כן יהי רצון.

(חלק יג - בהעלותך א)

**לע"נ**

**הת' עדיאל יוסף יצחק**

**בן - יבלחט"א - הר"ר אורי אליעזר**

**הכהן**

**נלב"ע ז' סיון תשל"א**

\*

**תנצב"ה**